

Autor: Margot Metrolandová

Samuel Francis

Leviathan and Its Enemies: Mass Organization and Managerial Power in Twentieth-Century America

Arlington: Washington Summit Publishers

Podtitul knihy *Leviathan and Its Enemies* (Leviatan a jeho nepřátelé) *Mass Organization and Managerial Power in Twentieth-Century America* (Masové organizace a manažerská moc v Americe 20. století) se ve světle data jejího vydání (2016) na první pohled jeví poněkud zvláštně. Čtenář ale záhy zjistí, že autorův poslední rukopis (uložený na tříapůlpalcových disketách, objevený až po Francisově smrti v roce 2005) pochází z roku 1995 a jeho vlastní předmluva je datována do srpna 1991. Dvacáté století jako vyšité!

Sam Francis nad tímto dílem podle všeho v průběhu mnoha let strávil spoustu času, aniž by s ním však byl někdy spokojen dostatečně na to, aby ho považoval za vhodný k vydání. Snad dílo vnímal jako svým způsobem akademický výzkumný projekt, pro ostatní málo zajímavý, nebo mu možná neušlo, že jeho pracovní verze je obtížně srozumitelná a potřebuje hojně seškrtat a přepsat. Dodejme, že předmět knihy, tedy politická filozofie Jamese Burnhama, představuje tvrdý oříšek, s nímž se Francis během svého života potýkal vícekrát. Nepřekvapí proto, že Francis s výsledkem nikdy nebyl úplně spokojen.

Naštěstí pro nás čtenáře je kniha návdavkem ke zmíněnému úvodu z léta 1991 doplněna dvěma dalšími předmluvami i doslovem (z per Fran Griffinové, Jerryho Woodruffa a Paula Gottfrieda). Ty společně vytvářejí přehledný obraz díla i okolností jeho vzniku. Jerry Woodruff tak ve svém úvodu píše:

Jsem přesvědčen, že tento rukopis alespoň z části vznikl z touhy napravit intelektuální nedostatečnost, již Sam na pravici vnímal... Nikdo jako by se nikdy

vážněji nezamýšlel nad kulturní i politickou dominancí levice, zatímco pravice (alespoň ta skutečná) bezmocně skomírá na okraji. Pravice postrádá patologické vysvětlení moci svých protivníků – a jako by o jeho nalezení ani neprojevovala zájem. (s. 10) 1]

To je ale přece jen trochu moc nonšalantní a nespravedlivé, nebo ne? Dokonce i v 80. letech na pravici zaznívaly velmi zřetelné hlasy kverulantů. Někteří z nich (např. Joe Sobran) se podívovali a zamýšleli až moc, a tak je vystrčili z kola ven, stejně jako to potkalo o pár let později i Sama Francise nebo Petera Brimelowa. *Konzervatismus s. r. o.*, ztělesněný institucemi jako *National Review* či *Washington Times*, připouští do své ohrady na pastvu jen náležitě zkrocené pravičáky. Právě někdy v polovině 80. let pak sám Francis nastínil metastazující patologii liberalismu a neokonzervatismu (vždyť se jedná v podstatě o totéž pod jinými nálepkami) ve své eseji „*Neokonzervatismus a manažerská revoluce*“. 2] Jak naznačuje už její velmi burnhamovský název, jedná se o „zmenšeninu“ budoucího Leviatana (nepochybně mnohem přístupnější a stravitelnější).

Paul Gottfried ve svém doslovu s nadhledem shrnuje Francisovu kariéru. Vzpomíná, jak svého levicového známého přepravil sdělením, že Sam byl z „konzervativního“ hnutí vyobcován nikoliv pro svůj styl politické analýzy, který by nezasvěceným leckdy mohl připomínat marxismus. Ne, ve skutečnosti „Sama vykopli za brány ‚Konzervatismu s. r. o.‘ nikoliv jako marxistu, ale jako ‚pravicového extrémistu‘... I kdyby se Sam skutečně hlásil ke klasickému marxismu – což nedělal – zařadil by se tím v mnoha sociálních otázkách někam napravo od ctihodných konzervativců“.

Jinde, jako by se pokoušel omlouvat atypicky náročný styl knihy, Gottfried poznamenává:

Sam patřil mezi onu hrstku intelektuálních obrů, s nimiž jsem se znal, kteří se uměli vyjadřovat současně lyricky i energicky. V *Leviatanovi* ale se však jeho odstavce často sunou vpřed jen velice rozvážně, podobny svému autorovi ...

Skutečně se trochu vlečou, protože dvojí motivace autora při psaní tohoto díla si často odporuje. Hlavním Francisovým záměrem bylo dostat se k „jádro pudla“ filozofie Jamese Burnhama. Jak Sam Francis říká ve své předmluvě, pokouší se v knize „zrevidovat a nově zformulovat“ Burnhamovu teorii manažerské revoluce v souladu s jejím „dnešním“ významem a platností. Burnham vyložil svou tezi napříč několika knihami, Francise eminentně zajímá především ta první z roku 1941 *The Managerial Revolution, or, What is Happening in the World Now/Manažerská revoluce aneb co se dnes děje ve světě/* 3] Sam Francis zde v žádném případě nekráčí po neprobádaném území. Už ve 40. letech Burnhamův kolega z *Partisan Review* George Orwell věnoval mnoho tisíc slov kritice jeho díla (zde i na jiných místech) a kromě toho ho zparodoval v prostřední části svého 1984.

Krom toho se ale toto těžko uchopitelné a rafinované dílo snaží určit diagnózu výše zmíněné

„patologie“. Někdo by mohl říct, že se Sam Francii snažil „dostat pod kapotu“ (že by nebyl doktor, ale mechanik?) a zjistit, co je špatně s konzervatismem a americkou pravicí obecně. Snad věřil, že se mu povede nalézt odpověď někde v Burnhamově tezi, tj. nahrazování tradiční buržoazní vládnoucí třídy „manažerskými elitami“ technokratů a ideologů. Francis z něj vyšel a rozšířil jeho úvahy komparací teorií organizace, politiky a vládnoucích elit velice eklektického výběru myslitelů od Gaetana Moscy a Vilfreda Pareta až po Daniela Bella nebo J. K. Galbraitha. Toto hledání kamene mudrců (Sam byl tudíž hádám také alchymista) časem přerostlo v nesmírně rozsáhlé osobní bádání: hledání poznání a teorie „jen“ pro ně samé.

Co se problému „americké pravice“ týče, zodpověděl jej Francis pro řadu lidí zcela uspokojivě ve svých početných recenzích a esejích, zpravidla aniž by při tom zabředával do nesrozumitelných výkladů o třídním boji a vládnoucích elitách. Můžete je otevřít skoro na libovolném místě a najdete obratný a bystrý nástin problému. Mám na mysli třeba svazek z roku 1993 *Beautiful Losers* /Překrásní břídilové/poražení/, v němž je zařazen i „Neoconservatism and the Managerial Revolution“ a povedená recenze tehdy nové knihy Kevina Phillipse (*The Politics of Rich and Poor*, /Politika bohatých a chudých/1990), v níž Francis nenechává nit suchou na fandech Ronalda Reagana, kteří strkali hlavy do písku před skutečností, že se jejich tradiční středostavovské hodnoty staly za vlády jejich idolu předmětem subverze a krádeže za bílého dne:

Reaganovce ale nepolévá studený pot jen z Philippsovy předpovědi, že se reaganismus nevyhnutelně stane politickým fiaskem, ale hlavně z expozé jejich „Starého dobrého Dutche /Reagan/ a jeho „revoluce“ coby podvodu z velké části na jejich účet: ekonomické, fiskální a regulační politika 80. let, místo aby pomohla voličským vrstvám se středními příjmy, které Reagana vynesly a udržely v Bílém domě, právě jejich pozici nejvíce oslabil, když korporacím, úzké klice zločinných finančních iluzionistů a vybrané skupince dobře živených „konzervativních populistů“ dokořán otevřela dveře ke snadnému životu v přepychu...

Čtenáři náchylní k nostalgii po 80. letech se nejspíše budou opájet příjemnými vzpomínkami na takové „triumfy“ populismu, jako byla třeba narozeninová oslava Malcolma Forbese v roce 1989, při níž nechyběli ani maroční jezdcí. Vráť se k takovým zářným symbolům augustovského věku pana Reagana, jako byl chrup Ivana Boeskyho, neokázalé odívání (Reaganovy ženy) Nancy nebo kulturní renesance generace baby-boomerů. Letmo skrz slávu reaganovského úsvitu spatří i tak dojímavé pozůstatky staré Ameriky jako zabírání rodinných farem bankami, aby byly obratem prodány korporacím z New Yorku nebo Japonska, zavřené doly a továrny nebo nekonečnou rozlohu americké půdy i staveb, které kdysi skutečně patřily Američanům. 4]

Dost neúprosná obžaloba oné systémovými konzervativci tak milované „Reaganovy revoluce“... Phillips ani Francis sice nebyli první, kdo s těmito postřehy přišli, ty ale ani dnes neztratily nic ze své svěžesti. Podobné komentáře se totiž objevily i v nedávno vydaném díle

Christophera Caldwell *The Age of Entitlement* /Věk nároků/. Můžete na celou věc nahlížet burnhamovskou optikou a označit celou situaci za klasickou případovou studii toho, jak se nová manažerská třída vypořádává s naivní buržoazií, již předhazuje návnadu v podobě falešného konzervatismu. Nebo to jako já můžete připsat na vrub staré dobré hamižnosti a pletichaření.

S odstupem je dosti zábavné ve Francisově recenzi číst, jak Reaganovy vlezdoprdelky rozzuřilo, když knížka Kevina Phillipse v roce 1990 pronikla na žebříčky nejlépe prodávaných knih. David Brock „z Heritage Foundation“ ji v *Wall Street Journal* opovržlivě nazval „antireaganovskou chytristikou“. Ano, jedná se o toho Davida Brocka, který si vybudoval kariéru coby přední „konzervativní“ agitátor, jen aby následně (tak trochu) změnil strany a založil fabriku na krajně levičáckou propagandu jménem **Media Matters for America**. Amorální Brock nám může posloužit jako vynikající příklad neexistence základních principů „manažerských elit“. Mohou se tvářit jako konzervativci, neokonzervativci nebo levicoví liberálové, podle toho, co se jim zrovna hodí do krámu – jejich kastovní příslušnost je však tak jako tak spolehlivě ochráněná, pokud tedy neohrozí samotné základy své ideologie. Není vůbec třeba učit se novým kouskům, pane postarší pse.

Abychom ale úplně neodběhli od *Leviatana*, narážíme zde i na působivě jasnozřivé pasáže. Ani tato není zrovna snadným soustem, ale trpělivého čtenáře dokáže odměnit:

Jeví se pravděpodobně, že přetrvávající, omezující moc buržoazních sil a ideologií i jejich vliv na některé prvky manažerských elit samých a průnik do nich pomohl přibrzdit rozvoj manažerské třídy. Zároveň se ovšem lze důvodně domnívat, že pokračující úpadek buržoazie a její moci, spolu s neschopností zvrátit směřování manažerského režimu, časem tato omezení manažerů odstraní. Jestliže k tomu skutečně dojde, dojde u nich k vývoji explicitnějšího a otevřenějšího třídního vědomí a identity, jež budou nacházet své vyjádření ve stále sofistikovanější a formalizovanější manažerské ideologii. (s. 115)

„Explicitnější a otevřenější třídního vědomí a identity“! „Formalizovanější manažerská ideologie“! Jak dovedl Sam Francis předpovědět podobu současného světa s domýšlivou mocí Silicon Valley a médií hlavního proudu? Nebo módní „woke“ levičáctví, doprovázené pronásledováním všech konzervativních, tradičních a pravicových perspektiv? Jejich agresivní prosazování „seminářů rozmanitosti“ či podporu masivního švindlu Black Lives Matter?

Moderní dystopie ale popravdě svým rozsahem dalece přesahuje vše, co si mohl umět představit. V leccem se tak podobal Gregoru Mendelovi, který si sice povšimnul genetických zákonitostí u rostlinek hrachu, DNA nebo genomy by ovšem dalece přesahovaly jeho představivost. Sam Francis načrtnul obrysy našeho rychle se zhmotňujícího se totalitarismu korporací (nezaměňovat s korporativismem), jeho specifickou podobu ale vykreslit nemohl.

Možnou překážkou porozumění Burnhamovi s Francisem, když hovoří o soupeřících třídách, je

často zavádějící a nahodilý charakter jejich nomenklatury, která dává místy vzpomenout na marxistickou hantýrku z 19. století. Když tak odkazují na „buržoazní řád“ nebo „buržoazní elity“, mají ve skutečnosti na mysli dominantní politickou třídu přibližně mezi lety 1860 – 1930: tedy ty, koho bolševici označovali za „kapitalisty“ a slibovali jim svržení jejich panství. Pro Sama Francise jsou to „ti hodní“, jelikož si je spojuje s tradičním řádem a solidními Američany minulého století, kteří už řádu generací čelí stále tíživějším výpadům. Správně by sice tento pojem vůbec neměl užívat v pozitivních souvislostech, jelikož jako tradicionalista přirozeně dává přednost aristokratické, hierarchické společnosti amerického Jihu, zničené v 60. letech 19. století severní buržoazní kleptokracií. Přesto se ale pro větší přehlednost uchyluje k pojmenování „buržoazní“, podobně jako někteří autoři na pravici v posledních desetiletích vyhlašují odhodlání zachovat kapitalistický způsob života.

Krom toho je „buržoazní elita“ pojmem nanejvýš vágním a nepříliš užitečným, jelikož alespoň dle mého soudu popisuje konstrukt spíš imaginární. Nejsem si jistá, zda skutečně někdy existovala takováto jednotná vládnoucí třída, nebo šlo spíš o příležitostně spolupracující různorodé zájmy. Burnham i Francis s ním ovšem pracují, protože chtějí svůj střet manažerů s buržoazií „prodat“ coby třídní boj. Ani oni se však neshodnou na tom, koho vlastně „buržoazní“ a „manažer“ popisují.

James Burnham přijímá marxistickou tezi o přechodné „kapitalistické“ nebo „buržoazní“ společnosti, kterou nezadržitelný chod dějin nevyhnutelně nahradí něčím jiným, podle něj „manažerskou“ oligarchií byrokratů a technokratů v čele vládních orgánů a korporací. U Francise, jak už jsem zmínila, slouží „buržoazie“ především jako symbol staršího řádu, zatímco „manažerským“ nazývá vše, co se mu jeví záludným, cizorodým a ideologickým s hlavním cílem rozbití staršího řádu. V konečném hodnocení jsou to však pouhé abstrakce, na které nelze ukázat nebo si je z textu zhmotnit způsobem, jakým by si čtenář živě představil třeba „stalinistické panství teroru“.

Právě tato nepřítomnost konkrétnějších odkazů společně s rozsahem díla (před 440 stran v tištěné/PDF podobě nebo skoro sedm set stránek v Kindle čtečce) z *Leviatana* dělá značně nesnadné čtení. Autor se ovšem naštěstí týmiž tématy zabýval ve stravitelnější podobě na jiných místech, kam by případné zájemce nasměrovala.

Esej Margot Metrolandové *Every Man His Own Burnham: Samuel T. Francis' Leviathan & Its Enemies* vyšla na stránkách Counter-Currents Publishing 21. dubna 2021.

Poznámky:

1] Samuel T. Francis, *Leviathan and Its Enemies: Mass Organization and Managerial Power in Twentieth-Century America* (Arlington: Washington Summit Publishers), 2016.

2] Souborem ve Francisově *Beautiful Losers: Essays on the Failure of American Conservatism*. (Columbia, Missouri: University of Missouri Press), 1993.

3] James Burnham, *The Managerial Revolution*. New York: Day & Co. and London: Putnam and

Company, 1941. PDF archiv najdete tady [here](#).

4] Francis, *Beautiful Losers*.